

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

281.8
G25

XIV. évf.

A TARTALOMBÓL

GARAMVÖLGYI KÁROLY:

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek jövedelemszabályozási rendszerének időszerű kérdései

KALOCSAY FERENC:

A termelőszövetkezetek munkadíj-gazdálkodásáról

KOVÁCS GYÖRGY:

Állami támogatás és üzemi döntés

HELTAY IMRE:

A csiperketermelés — lehetőség a lótenyésztés gazdaságosságának fokozására

SZABÓ LÁSZLÓ—MÁRTON SÁNDOR:

Nagyüzemi zöldségtermelés a szentesi Árpád Termelőszövetkezetben

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE
NATIONAL AGRICULTURAL LIBRARY

NOV 23 1970

CURRENT SERIAL RECORDS

70

9

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>Garamvölgyi Károly</i> : A mezőgazdasági termelészövetkezetek jövedelemszabályozási rendszerének időszerű kérdései	1
<i>Kalocsay Ferenc</i> : A termelészövetkezetek munkadíj-gazdálkodásáról	21
<i>Kovács György</i> : Állami támogatás és üzemi döntés	29
<i>Hellay Imre</i> : A csiperketermelés — lehetőség a lótenyésztés gazdaságosságának fokozására	37

A GAZDÁLKODÁS GYAKORLATÁBÓL

<i>Szabó László—Márton Sándor</i> : Nagyüzemi zöldségtermelés a szentesi Árpád Termelészövetkezetben	45
--	----

SZEMLE

Vita a szociológiai vizsgálatok és az agrárközgazdasági munka összefüggéseiről (<i>Ungváry G.</i>)	51
Tanzánia mezőgazdasága (<i>Herpay B.</i>)	57

SZAKIRODALOM

Geissler, B: A szarvasmarhatartás iparszerű szervezésének modellje (<i>Simon G.</i>)	61
--	----

E SZÁM SZERZŐI:

Garamvölgyi Károly dr., a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, a miniszter első helyettese, Pénzügyminisztérium (Budapest) — *Hellay Imre*, tudományos csoportvezető, Konzerv- és Paprikaipari Kutató Intézet (Bp.) — *Herpay Balázs*, műszaki gazdasági tanácsadó, Állami Gazdaságok Központja (Bp.) — *Kalocsay Ferenc*, tudományos osztályvezető, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — *Márton Sándor dr.*, főkönyvelő, Árpád Termelészövetkezet (Szentes) — *Simon Géza*, nyugdíjas mezőgazdasági mérnök (Bp.) — *Szabó László*, elnök, Árpád Termelészövetkezet (Szentes) — *Ungváry Gábor*, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.).

1
21
29
37

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEK JÖVEDELEMSZABÁLYOZÁSI RENDSZERÉNEK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

GARAMVÖLGYI KÁROLY dr.

51
57
61

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek jövedelemszabályozási rendszerét illetően nagyon fontos — bár nem egyedüli — feladat olyan közgazdasági környezet megteremtése, amelyben megfelelően tájékozódhatnak a termelési tényezők felhasználásáról, a létrejövő jövedelmek felosztásáról.

A gazdasági tevékenység állandó bővítése az eleven és tárgyiasult munka hatékony egyesítésén keresztül kell, hogy megvalósuljon. Ezek megfelelő kombinálása az adott *szövetkezeti vezetés feladata*, figyelembe véve a gazdaság konkrét adottságait, illetve lehetőségeit (pl. munkaerő-lehetőség, kialakult munkadíjszint, állóalapok, beleértve a föld helyzetét, minőségét stb.). Az állami irányítás e téren csak közvetetten, a szabályozó rendszeren keresztül érvényesül. Különösen nagy jelentősége van annak, hogy a szabályozó rendszer egyrészt milyen döntési szabadságot biztosít az egyes szövetkezeteknek, másrészt mennyiben teremti meg a különböző feltételek között gazdálkodó szövetkezetek gazdasági működéséhez az azonos, de inkább csak a *közel azonos lehetőségeket*.

Nem kell külön hangsúlyozni, hogy a népgazdaság egyes ágazataiban — és így a mezőgazdaságban is — alkalmazott szabályozó rendszer elsősorban kapcsolódik az adott terület árrendszeréhez és ármechanizmusához. E szerves kapcsolat sokoldalú kölcsönhatásban nyilvánul meg, kiegészíti egymást, de az egyik vagy másik hibája, illetve erénye egymással csak nehezen korrigálható. Nem megfelelő árrendszer és ármechanizmus nem javítható meg helyes jövedelemszabályozással, de tökéletlen jövedelemszabályozás mellett sem működhet közgazdaságilag indokolható árrendszer. Természetesen mindezek csak akkor érvényesek, ha tényleges jelentőséget tulajdonítunk — még hozzá a központi akaratnak megfelelő gazdaságpolitikai célkitűzésekhez, a népgazdasági tervhez igazodóan — az árak orientáló szerepének a gazdasági cselekvésben, és a jövedelmek megfelelő szabályozásán keresztül kívánjuk az önálló gazdálkodást kibontakoztatni, az anyagi érdekeltséget érvényesíteni.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek jövedelemszabályozási rend-

szerének alapvető jellegzetessége, hogy közvetlen állami előírások a szövetkezetek bérrendszerére, bérgazdálkodásának kialakítására vonatkozóan nincsenek. Lényegében csak a szövetkezetek alkalmazottaira nézve érvényesül meglehetősen normatív jellegű bérgazdálkodási előírás, de a szövetkezeti tagok és vezetők tekintetében lényegében az adott szövetkezet dönti el a bér- és jövedelemelosztás konkrét rendszerét, annak színvonalát. Az állam közvetetten, a kialakult bruttó jövedelem felhasználásán keresztül befolyásolja a felosztható jövedelem nagyságát. A bruttó jövedelem alakulására azonban az árakon túl (melyek egy részét elég jelentősen befolyásolják a konkrét kereslet-kínálati viszonyok is, amit persze az állam által teremtett körülmények lényegesen meghatároznak) az egyes üzemviteli támogatásokkal, de különösen a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezeteknél a speciális támogatási rendszeren keresztül *meghatározó* módon hat. A szabályozási rendszer a személyi jövedelmek növekedési ütemét is csak közvetetten szabályozza, a bruttó jövedelemben, illetve a nyereség-felosztásban a konkrét jövedelemszabályozás adta körülmények között pedig lényegében teljes döntési szabadságot biztosít a szövetkezeteknek. Az elvonható társadalmi tiszta jövedelem (vagy az ilyen formában megjelenő jövedelem) színvonalát behatároló tényezők figyelembevételével a jelenleg érvényesülő adórendszer erősen normatív jellegű.

A TERMELŐSZÖVETKEZETI ADÓRENDSZER NEMLÁNY JELLEGZETESSÉGE 1968 ELŐTT

Ahhoz, hogy a jelenlegi jövedelemszabályozási rendszer kérdéseit, a továbbfejlesztés irányát és lehetőségeit kellően meg lehessen világítani, indokolt egy rövid áttekintés a szövetkezeti adórendszer kialakulásáról.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek 1960–1967 között a következő adótípusokkal járultak hozzá a társadalmi tiszta jövedelemhez:

A *jövedelemadó* lényegében az 1958-ban életbe léptetett konstrukció volt, amely formájában nem különbözött az 1952-től 1958-ig érvényben volt jövedelemadótól. Az adóalap változatlanul a tagok fogyasztási jellegű részesedése volt és maradt. Az időszak folyamán az adókulesok módosultak némiképpen.

A *vélelmezett hozadék*, a földadó alapja, az átszervezés előtti időszakban, majd utána is a használt földterület aranykorona-értéke volt, és a mértéke egységesen 4 kg búzában került meghatározásra. 1964-ben kisebb változás következett be a mentességek tekintetében, de a mérték változatlanul maradt.

A *társadalombiztosítási kiadásokhoz* való részbeni hozzájárulás 1960-tól lépett érvénybe. Mértéke az aranykorona alapján lett megállapítva, a bevitt és állami tartalékterületek szerint differenciáltan, abból kiindulva, hogy ez utóbbit nem terheli a tagoknak járó földjáradék. (Célszerűségi okokból a földadó kivételével egyidejűleg az adóhatóságok állapították meg és kezelték e hozzájárulást is.)

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek adórendszerében sajátos szerepe volt az 1966-tól életbe léptetett kenyérgabona-értékesítés utáni (mázsánként 30 forint) adókedvezménynek. A kedvezmény nyújtása a mezőgazdasági ár-, adó-, valamint támogatási rendszer továbbfejlesztése kapcsán végrehajtott intézkedések szerves részét képezte, a kenyérgabona-termelés és a központi értékesítés ösztönzésében fejtette ki hatását, de mint a későbbiekben látjuk, jelentős szerepe volt közgazdasági hatásában a vállalati összes tiszta jövedelem képződésében is.

AZ 1968 ÓTA ÉRVÉNYESÜLŐ ADÓRENDSZER JELLEMZÉSE

A reform további kibontakoztatása a mezőgazdaság területén különösen fontos feladattá tette a jövedelemszabályozási rendszerben is a korszerűsítés irányába ható intézkedések kidolgozását.

Az adórendszer célja, az adótípusok

Az egyik leglényegesebb feladattá vált, hogy az üzemek között eddig kialakult differenciáltság további fokozódása ellen ható tényezők lépjenek be az adórendszerbe. Ennek legfontosabb útja a *földadórendszer differenciálása lett*.

A termelőszövetkezeti közös gazdaságok az életbe lépett új földadórendszerben — aszerint, hogy közös művelés alá vont földterületük átlagos kataszteri tiszta jövedelme alapján melyik csoportba soroltattak — már nem a korábbi egységes, hanem az alábbiak szerint differenciált földadót viseltek.

Kataszteri tiszta jövedelem (aranykorona/fk)	Földadó, Ft, aranykoronánként
4,0 — 6,0	6
6,1 — 8,0	9
8,1 — 12,0	12
12,1 — 18,0	15
18,0 felett	20

Ez a földadórendszer a jobb földeket használó termelőszövetkezetek terheit növelte, tehát elősegítette a differenciáltság csökkentését.

A termelőszövetkezeti társadalombiztosítási hozzájárulás kapcsolata a föld aranykorona-értékével megszűnt, és így megszűnt differenciáltsága és normatív jellege is. Ettől kezdve jövedelemarányosan, a kiosztott összes személyi jövedelemre vetítetten egységesen 7,5%-os szintben került meghatározásra. Ez az intézkedés egyúttal alapul szolgált az új, korszerű szövetkezeti nyugdíjrendszer megteremtéséhez, és a terhek emelkedése megteremtette az üzemi befizetések és a termelőszövetkezeti nyugdíjalap közötti — adott időpontban érvényesülő — kiadás-bevételi összhangot.

Közelítést jelentett az általános teherviselési színvonalhoz és a költség-arányossághoz az is, hogy a szövetkezeti alkalmazottak munkabére utáni közterhek 17%-ra emelkedtek.

A szövetkezeti tagok személyi jövedelméhez kapcsolódó *jövedelemadó* mértéke 6% lett. A korábbi színvonalhoz viszonyított 1%-pontos csökkenés alapul szolgált a földadó tömegének kisebb mértékű növelésére annak érdekében, hogy a differenciáláshoz nagyobb összegű adótömeg álljon rendelkezésre.

Sajátosan újszerű adótípusként került bevezetésre a termelőszövetkezeti *jövedelemfelosztást szabályozó adó*, amely az átlagos személyes jövedelmek meghatározott mértéken felüli emelkedése esetén, egyrészt a növekedés százalékaához mérten, másrészt az elért jövedelemszinthez igazodóan, progresszív adólépcső szerint terheli a felosztható jövedelemtömeget.

A kiegészítő tevékenység bővülésével összhangban megnövekedett a súlya a forgalmi adónak*, amely új konstrukciójával és kulcsaival a piaci hatások érvényesülésének elősegítését, és ugyanakkor a költségvetési kapcsolatok szektorális különbségeinek kiegyenlítését szolgálja.

Az adórendszer egyik legfontosabb célkitűzésévé vált, hogy a szövetkezetek ösztönöztek legyenek a pótlólagos ráfordításokban, amely a *felhalmozási célú jövedelmek adómentességén* keresztül nyilvánult meg. A legfontosabb termelőeszköz: a termőföld megfelelő kihasználására ösztönző stabil kulcsokban meghatározott földadó, bár vélelmezett hozadék adózását jelent, mégis változatlanságánál fogva a fokozott eszközbefektetést segíti elő.

Ugyanakkor a föld természetes termőképességét kifejezni igyekvő aranykorona-értékrendszer alapján álló adózás, a különbözőzeti földjáradékot a jobb természeti feltételekkel rendelkező üzemektől — a viszonylag enyhe progresszió folytán — csak kisebb részben vonta el. Ennek az is volt az oka, hogy az az általános elv érvényesült, miszerint a reform intézkedései számottevően ne okozzanak negatív egyenleget a jobb minőségű földeken gazdálkodó termelőszövetkezeteknél sem.

A kenyérgabona után járó adókedvezmény hatása

Az áru- és pénzviszonyok (és az ezeket erősítő támogatási formák) hatásának erősödése a gazdálkodásban kétségtelenül a kedvezőbb adottságokkal, a magasabb hatékonysággal dolgozó üzemeknek kedvezett nagyobb mértékben. Erre talán a legjobban felhasználható bizonyítással a *kenyérgabona-termelés és az ezzel összefüggő adókedvezmény alakulása*. Természetesen nemcsak — pontosabban fogalmazva — nem kizárólagosan az alkalmazott adókulcs-kedvezmény befolyásolta az árutermelés növekedését, de a többi tényezővel együtt jelentősen hatott ebben az irányban, és ebben az időszakban ez népgazdaságilag is kívánatos folyamat volt. Jól szemlélteti ezt a folyamatot a számok nagyságrendje; amíg 1967-ben a termelő-

* Ez részben csak formájában forgalmi adó, mert közgazdasági hatásában és indítékában a járadék-típusú jövedelemrészeket elvonó termelési adótípus.

szövetkezetek kenyérgabonaadó-kedvezménye 360 millió Ft volt, 1969-ben ennek összege már 623 millió Ft-ra emelkedett.

A különböző földminőségi csoportokba sorolt gazdaságok 1968 előtti és utáni földadóterheinek, valamint 1969. évi kenyérgabonaadó kedvezményének az 1. táblázatban bemutatott egybevetése jól érzékelteti, hogy a változatlan kulesú földadó mellett az árutermeléshez kapcsolódó adókedvezmény jelentős mértékben képes ellensúlyozni egy adott időpontban megvalósított adószínvonal-emelést, illetve adódifferenciálást.

1. táblázat

A KENYÉRGABONAADÓ-KEDVEZMÉNY HATÁSA A FÖLDADÓTEHER ALAKULÁSÁRA

Aranykorona-csoport	Az 1 kh termőterületre jutó							
	földadóterhek Ft-ban és az átlag %-ában az				kenyérgabona- adó-kedvezmény Ft-ban és az átlag %-ában 1969. évben		adókedvez- ménnyel kor- rigált földadó- teher 1969. évben	
	1967. évi		1969. évi					
	adórendszerben							
	Ft	%	Ft	%	Ft	%	Ft	
4,0 alatt	33	33	—	—	17	22	—17	
4,1— 6,0	36	36	31	24	36	48	— 5	
6,1— 8,0	41	40	63	49	46	62	17	
8,1—12,0	95	94	119	92	64	87	55	
12,1—18,0	139	138	215	167	93	126	122	
18,0 felett	189	187	418	324	131	177	187	
Átlagos teher	101	100	129	100	74	100	55	

Amint az 1. táblázat mutatja, minden földminőségi csoportban a földadóterheket jelentősen mérsékelte az adókedvezmény, és jórészt tompította az egyébként sem nagyon differenciált teherelosztás hatását, mert az átlagoshoz képest nagyobb mértékű adókedvezmény jutott a jobb minőségű földekre, ami egyenes következménye volt az e földeken gazdálkodó üzemekben folyó magasabb arányú és színvonalú kenyérgabona-termelésnek.

A jövedelemfelosztást szabályozó adó hatása

Az 1968-as évtől érvényes *jövedelemfelosztást szabályozó adó* célja az, hogy a személyes jövedelmek bizonyos határon felüli növelésében korlátozza, ezáltal a fejlesztési alap növelésére ösztönözze a szövetkezeteket. Ez az adó nem a költségvetési bevételek növelésének forrásaként, hanem a termelőszövetkezeti jövedelmek felhasználását indirekt módon befolyásoló

szabályozóként lépett életbe. Ezt juttatta kifejezésre az is, hogy az adóból befolyt bevételek felhasználása a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek fejlesztési céljaira történik. (1970-ben elsősorban az árvízkárt szenvedett termelőszövetkezetek segélyezésére kerül felhasználásra.)

Adófizetési kötelezettség az átlagjövedelmek előző évhez viszonyított 2%-os növekedésén túlmenően áll elő. Az ezen felüli 2—2%-os növekményt lépcsőzetesen 10—17%-os progresszióval megállapított adókules szerinti adó terheli. A kulesok differenciáltságát (illetve a progressziót) az egy átlagos dolgozóra jutó jövedelemszínvonal is befolyásolja.

Mindez konkrétan úgy érvényesül, hogy

— a személyes jövedelem emelkedésének mértékétől függetlenül mentesül az adó alól a termelőszövetkezet, ha a tagok személyes jövedelmének átlagos szintje a 12 ezer Ft-ot nem haladja meg, továbbá a

— 12—14 ezer Ft közötti jövedelemszintet elért szövetkezetekben 8%-os,

— 14—16 ezer Ft közötti jövedelemszintet elérőknél 4%-os,

— 16 ezer Ft-on felüli jövedelemszintet elérőknél 2%-os jövedelememelkedés történhet adómentesen.

Az adó sajátosságaként jelentkezik, hogy a személyes jövedelemszint mutatóját (az egy dolgozóra jutó jövedelmet) az átlagos munkateljesítménnyel (évi 180 tízórás munkanappal) átlagolt létszámra vetítve határozza meg, ezáltal gazdaságpolitikai célkitűzésében helyesen kiszűri a termelőszövetkezetek közötti és a szövetkezeteken belüli munkanap-teljesítménybeni különbségeket. (Az így kialakított mutató természetesen a tényleges létszámra vetített személyes jövedelemnél kissé alacsonyabb szintet juttat kifejezésre.)

Ez az adóteher 1969. évben országosan 70,7 millió Ft, 1968-ban 48,5 millió Ft volt. A fizetési kötelezettség a termelőszövetkezeteknek mintegy egynegyedét érintette. Az érdekelt termelőszövetkezetek átlagosan 100 ezer Ft nagyságrendű adóösszeget viseltek, az átlagos 370 ezer Ft földadóhoz és a 330 ezer Ft jövedelemadóhoz viszonyítva tehát lényegesen kevesebbet.

Nem ritka az említett átlagon belül 300 ezer Ft nagyságrendű adóteher, sőt egyes szövetkezetekben az ennél is nagyobb összegű adófizetés (pl. a pilisvörösvári Új élet Tsz 536 ezer Ft, a budapesti Összefogás Tsz 547 ezer Ft). Egyes termelőszövetkezetek esetében már 1968-ban is nagyösszegű kötelezettség jelentkezett (pl. a budapesti Óbuda Tsz-ben 880 ezer Ft, ugyancsak a budapesti Béke Tsz-ben 920 ezer Ft).

Az adó számszerű alakulásából, s abból a tényből, hogy 1969-ben a termelőszövetkezeteknek mintegy háromnegyede — figyelembe véve az adórendszerből fakadó közgazdasági impulzusokat is — mentesült a fizetési kötelezettség alól, megállapítható, hogy az adó — bár országos összegét tekintve nem volt jelentős — mint preventív szabályozó, pozitív irányban hatott, jelentős szerepet játszott a jövedelemfelhasználás kedvező alakulásában, bár kétségtelenül az alacsonyabb személyi jövedelmekkel dolgozó szövetkezeteknél a dinamikusabb jövedelememelkedés miatt élesebben jelentkezett a „központi akarat” és a vállalati érdekek időnként jelentkező konfliktusa.

A 2. táblázat tájékoztat arról, hogy a termelőszövetkezetek termelési színvonal szerinti csoportjaiban ez az 1969. évi adótömeg hogyan oszlik meg.

A 2. táblázatból látható, hogy minden kategóriában található olyan szövetkezetcsoport, amelynél az adómentes lehetőségen túlmenően növelték az átlagjövedelmeket. Ez azonban erőteljesebben nyilvánult meg az úgynevezett középmezőnyben elhelyezkedő üzemszoportban (az egy kh termőterületre jutó 4501—6500 Ft termelési értékű csoportban, amelyeknél az átlagjövedelem 16 400—17 100 Ft között van). Erre a csoportra jut

2. táblázat

A JÖVEDELEM-FELHASZNÁLÁSI ADÓ ALAKULÁSA
A TERMELÉSI SZÍNVONAL SZERINT CSOPORTOSÍTOTT TERMELŐSZÖVETKEZETEBEN

Az egyes gazdaságscsoportokba tartozó termelőszövetkezetek					
termőterületének 1 kh-jára jutó halmozatlan termelési érték (Ft)	száma az összes termelőszövet- kezetek számának %-ában	által fizetett adó az 1969. évi adótömeg %-ában	által fizetett adó egy tsz-re vetített összege	egy átlagos dolgozójára jutó személyes jövedelem	átlagtól való eltérésének %-a
			ezer Ft		
2500 alatt	12,7	2,8	5,6	12,6	77
2501—3000	8,8	3,0	9,2	13,6	83
3001—3500	9,7	4,4	11,7	14,0	86
3501—4000	10,8	8,7	21,2	14,8	91
4001—4500	9,6	7,0	19,3	14,7	90
4501—5500	16,3	17,1	27,4	16,4	101
5501—6500	11,4	17,0	38,9	17,1	105
6501—7500	7,6	9,9	34,2	17,6	108
7501—8500	4,2	7,6	46,9	18,3	112
8500 felett	8,9	22,5	70,5	20,4	125
Összesen	100,0	100,0	26,3	16,3	100,0

az összes adóteher 34,1%-a. Mindez arra mutat, hogy ha bármely üzemszoportban — a felosztható jövedelem növekedése kapcsán — megvan a lehetőség a személyi jövedelmek növelésére, úgy még az adófizetési kötelezettség sem „riaszt” ettől vissza. Természetesen befolyásolta az is a termelőszövetkezeti döntéseket, hogy viszonylag kis adóteherrel valósulhat meg az átlagjövedelmek növekedése, mert a foglalkoztatottság bővítésének adómentessége egyúttal lehetőséget biztosít a minőségi munka arányának javítására.

A szövetkezetek nem kis részében a pótlólagos élömlátás-ráfordítás még a gazdálkodás hatékonyságának nagyon fontos feltétele (különösen a mezőgazdasági termelés kritikus időszakában, illetőleg a termelés vertikumának növelésében).

A forgalmi adó szerepe

Nem lenne teljes a szövetkezeti adórendszer ismertetése a *forgalmi adózásra* való kitérés nélkül. Szükség van erre azért is, mert a jelenlegi elnevezés az általánosan ismert és elfogadott kategóriáktól elsősorban tartalmilag tér el lényegesen.

A szövetkezeti forgalmi adó mai formájában nem kizárólag a termelői árak és a fogyasztói árak közötti eltérítés (kiegyenlítés) eszköze, hanem ezen túlmenően hivatott arra is, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek eszközként járulék és illetményadó, valamint a nyereségadó alóli mentességét semlegesítse a nem mezőgazdasági tevékenység tekintetében. Az adóból származó árbevételek átlagosan tartalmazzák az említett állami tisztajövedelem-elemeket, amelyeket, mint szektorális különbözetet központosít a forgalmi adó I-es eleme, ami tehát tartalmát illetően termelési adó. Az ezen túlmenő forgalmi adó II-es hányad lényegében már a termelői és fogyasztói áreltérítések eszköze.

Az elmúlt három év alatt — összefüggésben a termelőszövetkezetek tevékenységének bővülésével — ez az adóbevétel nőtt a legjelentősebben. Tekintettel arra, hogy az erőteljes növekedés e téren a jövőben is fennáll, az adó szerepe változatlanul jelentős marad.

A TERMELŐSZÖVETKEZETI ADÓTERHEK ALAKULÁSA ÉS HATÁSA
A JÖVEDELEMFELSZÁMLÁZÁSRA

Mindezek után tekintsük át a termelőszövetkezetek által fizetett adók és társadalombiztosítási kötelezettségek alakulását az elmúlt három esztendőben, és keressünk választ arra, hogy az adószínvonal befolyásoló szerepe a jövedelemfelosztásban csökkent-e, vagy növekedett?

Erre vonatkozó adatokat tartalmaz a 3. táblázat.

Amint kitűnik, a reform intézkedéseivel bevezetett adórendszer összességében és külön-külön is jórészt meghozta az adott szakaszban a kívánt eredményt. Különösen azok az adóbevételek növekedtek dinamikusán, amelyek közvetlenül személyi jövedelmekhez kapcsolódnak, továbbá a már említett forgalmi adó. Az összes adóteher aránya a halmozatlan termelési értékhez és a bruttó jövedelemhez viszonyítottan nőtt 1968-ban és 1969-ben is a reformot megelőző időszakhoz képest. Azáltal azonban, hogy a különösen kedvező 1969-es esztendő jelentős termelésnövekedést és bruttójövedelem-felhalmozást tett lehetővé, az adók aránya kismértékben alacsonyabb volt az előző évinél. Ez közvetlen következménye a felhalmozás adómentességének. Az a körülmény viszont, hogy a személyi jövedelmek növelésének lehetősége nem a nyereségadózáson keresztül valósult meg alapvetően, nem vezetett a személyi jövedelmek aránytalanul gyors növekedésére. Különösen akkor igazolható ez az állítás, ha a termelőszövetkezeti tagok egy 10 órás munkanapra jutó jövedelmét hasonlítjuk össze az 1967. évi színvonallal. Erre leginkább megfelel a termelőszövetkezetek földminőség szerinti

3. táblázat

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK ÁLTAL FIZETETT ADÓK
ÉS KÖZTERHEK

(Millió Ft)

Megnevezés	1967	1968	1967=100%	1969	1967=100%
Földadó	833	1089	130,7	1157	138,8
Jövedelemadó	740	766	103,5	930	125,6
Forgalmi adó (I+II)	267	428	160,2	776	290,6
SZTK-járulék	617	1275	206,6	1531	248,1
Gépjárműadó + egyéb	169	114	67,4	57	33,7
Összesen	2626	3672	139,8	4451	169,4
Ebből le adókedvezmény	363	454	125,0	623	171,6
Nettó adóteher	2263	3218	142,2	3828	169,1
a halmozatlan termelési érték %-ában	6,7%	9,2%	—	8,8%	—
a szövetkezeti bruttó jövedelem %-ában	11,6%	15,0%	—	14,0%	—

csoportosítása, amely homogén, viszonylag azonos összetételben tartalmazza a szövetkezetek átlagos adatait. Ezt mutatja be a következő oldalon közölt 4. táblázat.

a) A 4. táblázat először is talán arra hívja fel a figyelmet, hogy a napi jövedelem átlagos növekedése lényegesen alacsonyabb volt a termőterületre jutó termelési érték növekedésénél. A halmozatlan termelés 25%-kal, a napi jövedelem 8,5%-kal haladta meg 1969-ben az 1967. évi színvonalat. Ezt még akkor is jelentősnek kell minősítenünk, ha időközben a termelői árak emelkedése mintegy 10 ponttal csökkent a termelés volumenének növekedését, továbbá a nem mezőgazdasági tevékenység bővülése is forrása volt a termelés említett arányú változásának. Mindezeket beszámítva azt állíthatjuk, hogy a termelőszövetkezeti tagok napi jövedelmének alakulása szoros összefüggésben változott a termelés volumenével, sőt a növekedésének üteme lassúbb volt a termelésénél. Ez a foglalkoztatottság a munkaalkalmak bővülésével valósult meg, és a jövedelem tömegének ebben az időszakban végbement mintegy 32%-os növekedése (az 1967. évi 11,3 milliárd Ft-ról az 1969. évi 14,8 milliárd Ft-ra) önmagában vizsgálva helytelen következtetésekre vezethet. Ugyanakkor meg kell jegyezni azt is, hogy a termelés mai technikai színvonalán még elsődleges jelentősége van, illetve volt az

4. táblázat

A SZEMÉLYI JÖVEDELMEK ALAKULÁSA A FÖLDMINŐSÉG
FÜGGVÉNYÉBEN
(1967—1969. évek)

Földminőségi kategóriák határértékei	Az egyes földminőségi kategóriákba sorolt termelőszövetkezetek						
	száma 1969- ben	halmozatlan termelési értékének termőterületre jutó összege			tagjainak egy munka- napra jutó személyes jövedelme		
		Ft		%	Ft		%
		1967	1969	1967=100	1967	1969	1967=100
4,0 arK. alatt	98	1719	2568	149,4	65	75	115,3
4,1— 6,0	269	2486	3060	123,1	67	77	114,9
6,1— 8,0	436	3061	3972	129,8	72	78	108,3
8,1—10,0	493	3656	4552	124,5	77	83	107,8
10,1—12,0	482	4347	5492	126,3	83	90	108,4
12,1—14,0	329	4781	5607	117,3	89	93	104,5
14,1—16,0	246	5263	6172	117,3	93	98	105,4
16,1—18,0	145	5468	6991	127,9	94	104	110,7
18,0 arK. felett	181	6806	7657	112,5	97	100	103,0
Összesen	2679	4081	5105	125,0	82	89	108,5

extenzív foglalkoztatottság bővülésének, mert csak így vált lehetségessé a többlettermelés elérése. Ugyanakkor a személyi jövedelmek befolyásolása érdekében nagyobb adóterheket előíró adórendszer alkalmazása az elmúlt időszakban semmiképpen sem lett volna indokolt, mert ez a termelés és foglalkoztatottság visszafogásával, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek fejlődésének lassításával járt volna együtt.

b) A táblázat adatai arra is rámutatnak, hogy az alsó és felső földminőségi kategóriákban lényegesek az eltérések az úgynevezett középmezőnyhöz, a 8—14 aranykorona-csoportokba tartozó üzemekhez képest, de a termelőszövetkezetek egészének meghatározója az ebbe a csoportba tartozó 1300 gazdaság. Bármilyen jövedelemszabályozási változtatást akarunk végrehajtani, ezt messzemenően figyelembe kell venni.

c) Amit a szövetkezeti személyi jövedelmekkel kapcsolatosan elmondunk, csak részben állja meg a helyét a felhalmozási célú jövedelemalakulás tekintetében. A kedvező termelési eredmények alakulása és az általános ár- és támogatási rendszer hatásának eredményeképpen az elmúlt három évben különösen meggyorsult a szövetkezeti felhalmozási tevékenység. Különösen az 1969. évi eredmények mutattak rá, hogy a szövetkezeti saját erőből történő felhalmozásnak optimálisabb lehetőségei teremthetők meg a tervezettnél. A szövetkezeti fejlesztési célú jövedelmek 1969-ben meghaladták

a tervezett színvonalat, és ennek eredményeképpen elsősorban a szövetkezeti beruházások és az ehhez kapcsolódó állami támogatások növekedése gyorsult meg. Így pl. a szövetkezetek beruházásai 1969-ben 43%-kal haladták meg a tervezettet és az ehhez kapcsolódó beruházási támogatás az előirányzatnál kerekén 40%-kal több terhet rótt az állami költségvetésre.

Természetesen nem arról van szó, hogy a termelőszövetkezetek felhalmozási tevékenysége a jelenlegi egy kh-ra jutó 9300 Ft-os színvonalhoz viszonyítottan túlzottan magas lenne, de a fizetőképes kereslet — elsősorban a beruházási javak piacán — a kínálati lehetőségekhez képest, ezzel a felhalmozási tevékenységgel nem volt egyensúlyban. Ez természetesen nemcsak termelőszövetkezeti probléma a népgazdaságban, de azáltal, hogy a beruházási támogatási rendszer automatizmusa következtében a szövetkezeti jövedelmek növekedésével csaknem azonos — pontosabban szólva az építési beruházások területén annál nagyobb — állami kötelezettségvállalással állt elő, nagymértékben növelte meg az állami terheket. Ennek a feszültségnek a feloldása a felhalmozásokkal kapcsolatos támogatási rendszerrel szemben bizonyos, már ismert intézkedéseket igényelt 1970-ben is.

NÉHÁNY GONDOLAT A SZABÁLYOZÁSI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE

A III. ötéves tervben kialakult összjövedelmi helyzet és a IV. ötéves terv fejlesztési életszínvonal-politikai koncepcióinak egybevetése, a tervszámítások elvégzése után azt mutatta, hogy az egyensúly megteremtése, különösen a fejlesztés terén, csak a beruházási állami támogatási színvonal jelentős mérséklése után valósulhatna meg.

Ez azonban különösen azokat a viszonylag alacsony eszközellátottságú szövetkezeteket érintené hátrányosan, amelyekben a termelés fejlesztésének nagy tartalékai vannak, és a középmezőnyben elhelyezkedő üzemesoportban, amelyben a termelés mennyiségi növelésére is társadalmilag nagy szükség van, beruházások hiányában hátrányos helyzet teremthetőne. Ezért a beruházási támogatási rendszer színvonalát *számottevően* mérsékelni a jelenlegi helyzetben nem lehetséges a termelési célkitűzések veszélyeztetése nélkül.

A továbbfejlesztéssel kapcsolatos kívánalmak

A fejlesztési erőforrások és a terv beruházási előirányzatainak összhangját legegyszerűbb közvetett módon befolyásolni a jelenlegi adómentesség (kenyérgabonaadó-kedvezmény) megszüntetésével és a termelőszövetkezetek kommunális hozzájárulásának bevezetésével. A kommunális hozzájárulás célja, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek is bruttó jövedelmük növekedésével arányosan járuljanak hozzá (1%-os mértékben) a területen jelentkező kommunális feladatok ellátásához.

Az előbbieket figyelembevételével az adórendszer változatlan színvonalon való fenntartása indokolt a tervidőszakban, úgy azonban, hogy a jelenlegi adóterhek kisebb mértékben átrendezésre kerüljenek, és a differenciálódás további mérséklése elsősorban a különbözeti járadék elvonásán keresztül valósuljon meg. Ez azonban nem lehet abszolút célkitűzés, mert az elfogadható szintű differenciálódás egyáltalán nem káros jelenség. Mindenesetre úgy fogalmazhatjuk meg: ami a jobb munkából, jobb gazdálkodásból, a termelési tényezők hatékonyabb felhasználásából keletkezik és mindez megnyilvánul az érdekelttség fokozásában, társadalmilag hasznos, elősegíti a gazdasági feladatok megvalósítását.

A mezőgazdaság specialitásai közé tartozik, hogy inkább befolyásolják a termelési tényezők a gazdálkodás jövedelmezőségét, mint más népgazdasági ágakban. Ebben is megkülönböztetett szerepe van az alapvető termelőeszköz, a föld különböző minőségének és ehhez kapcsolódóan a már lekött álló- és forgóeszközök eltérő színvonalának. Természetesen nem lehet megfelelkezni az emberi tényezőkről sem, így a különböző színvonalú emberi munkáról, termelési tapasztalatról és magasabb fokú szervezettségről, egy szóval a differenciált termelékenységről.

A differenciálás ellen ható jövedelempolitikai intézkedések — egy egységes mezőgazdasági árszínvonal figyelembevétele mellett — elsősorban a differenciált adó- és támogatáspolitikában nyilvánulhatnak meg. Mindezek mellett azonban alapvető cél, hogy a rendelkezésre álló termelési tényezők hasznosítása elsősorban ott következzen be, ahol a ráfordítások hatékonyabbak és a megtérülés gyorsabb. Ezért a jövedelempolitikában két alapvető motívum határozza meg a differenciálás ellen ható intézkedéseket:

- minél inkább ösztönözni a fejlesztésre azokon a területeken, ahol a ráfordítások hatékonysága nagyobb, de ugyanakkor az így keletkező különbözeti járadékból az állami és a szövetkezeti részesedés arányát a differenciált adórendszeren keresztül ésszerűen (s lehetőleg a dinamikus változó tényezők hatására is reagáló módon) kell megszabni;

- azokon a területeken, ahol a termelési tényezők objektív okoknál fogva kedvezőtlenek és az átlagosnál rosszabbak a feltételek, a jövedelmezőségben jelentkező nagyon jelentős hátrányokat kedvezőbb adórendszerrel (adómentességgel) és közvetlen, de lehetőleg a termeléshez kapcsolódó támogatásokkal indokolt ellensúlyozni.

A továbbfejlesztés lehetséges változatai

A szövetkezeti adórendszer továbbfejlesztésének egyes változatai eltérőek lehetnek abból a szempontból, hogy a szövetkezetek között meglevő differenciáltság mérséklése, a különbözeti járadék megfelelő elvonása érdekében *milyen termelési tényezőkhöz* kapcsolódjon az adófizetési kötelezettség. A jelenlegi szövetkezeti adórendszer is a termelési tényezőkhöz tapad — normatív elvonás —, mert két alapvető tényezőt: a földet, illetve az annak minőségét kifejező aranykorona-értéket és a termelés során felhasznált munkadíjat, illetve személyi jövedelmet adóztatja.

Az adórendszer azonban nem veszi figyelembe a föld mellett a termelésben lekötött álló- és forgóeszközöket. Elméletileg a mezőgazdaság adórendszerének normatív jellegű elvonási formái a következők lehetnének:

a) Miután a mezőgazdasági termelés alapvető tényezője a föld, és ennek minősége a különböző termőterületeken eltérő, kézenfekvő, hogy a föld természetes termőképessége miatti jövedelemeltérések (az úgynevezett potenciális termőképesség-eltérés) földadóban legyenek kifejezve úgy, hogy ez az adó egy helyes földértékelési rendszer alapján különböző mértékű, de statikus jellegű adóterhet rójon ki a különböző minőségű földekre. A pótlólagos ráfordítások figyelembevétele ebben az adórendszerben a földadóban nem jutna kifejezésre, ezek rangsorolódna a jövedelmezőségen, a különböző mértékű eszközbefektetés megtérülésén keresztül. Ebben az adórendszerben minden üzem abban lenne érdekelt, hogy változatlan szintű földadó mellett úgy növelje ráfordításait, ahogy azok a növekvő termelésben, a képződő jövedelemben létrejönnek.

b) A változatlan földadó mellett a mezőgazdasági termelés sem különleges abban, hogy a befektetett álló- és forgóeszközöknek meghatározott szintű társadalmi tiszta jövedelmet is létre kellene hozniuk, vagyis a mezőgazdaság tőkeáfordításának normatív jövedelmet kellene „termelnie” a társadalom számára. Miután a különböző földek az eltérő termőképesség miatt (a termelés adott technikai színvonal mellett) különböző tömegű ráfordítás-mennyiséget képesek hatékonyan befogadni, nyilvánvaló, hogy a jobb minőségű földeken eltérő színvonalú pótlólagos ráfordításra van lehetőség és ettől függően a társadalmi tisztajövedelem-termőképesség is egységnyi földterületre vetítve eltérő lehet. Ezért a pótlólagos ráfordítások különbségeit a lekötött eszköz-mennyiségben, a termelőszövetkezetek álló- és forgóeszközeinek meghatározott hányadában kellene mérni.

A statikus földadó, a befektetések növekedésével dinamikusan növekvő eszközadó mellett, a mezőgazdaságban felhasznált élő munkának is hasonló mértékű normatív tiszta jövedelmet kell létrehozni, mint a népgazdaság más ágazataiban. A mezőgazdaságban foglalkoztatott dolgozók társadalmi juttatásaival (ha azok a juttatások azonosak más ágazatokéval) kapcsolatos kiadások fedezetére azonos színvonalú bérarányos terheket lenne indokolt a termelési költségek között elszámolni. De ez nemcsak egyszerű költség-tényező, hanem egyúttal olyan közteher-minimum, amely kifejezi a pótlólagos élők-munka-felhasználás hatékonysági követelményét is.

Mindezek az adóformák azonban egy időpontban csak úgy vezethetők be, ha a gazdasági egységekben lekötött (felhasznált) termelési tényezőkre vetítetten kerülne a társadalmi tiszta jövedelem megállapításra, tehát az árak tisztajövedelem-tartalma mindezekre fedezetet nyújtana. Ilyen típusú árszínvonal megállapítására azonban jelenleg nincs mód, ez távlati gazdaságpolitikai cél. A jelenlegi helyzetben az adórendszer továbbfejlesztésénél az árszínvonal mai tisztajövedelem-tartalmából indulhatunk ki, és csak arról lehet szó, hogy más vetítési alapokat válasszunk, a termelési tényezők közül egyiket vagy másikat a jelenlegitől eltérő módon vegyük figyelembe.

A differenciálódás mérséklésének lehetőségei

Figyelembe véve az eddig elmondottakat, a jelenlegi helyzetben első sorban a különböző szövetkezetek közötti differenciáltságot indokolt mérsékelni, fenntartva azonban a lehetőséget arra, ha az ötéves tervben előírt nyújtott életszínvonal-politikai célokhoz és mértékekhez képest lényegesen eltérő jövedelemalakulás áll elő, a tervidőszakban ennek szabályozására is nyújtsunk módot az adórendszer.

A célok elérésében az első változat az lehet, hogy a jelenlegi földadótömeget tovább differenciáljuk a föld aranykorona-értéke alapján úgy, hogy a jobb földminőségeknél magasabb adóteher következzen be a jelenleginél, de a földadó összes tömege ezen belül ne változzon. Miután azonban a földminőség szerinti differenciálás végletesen nem valósítható meg (többek között a jelenlegi földértékelési módszer korlátai miatt sem), mert a jövedelmek differenciáltságát önmagában a földadón keresztül nem lehet mérsékelni, szükség van emellett arra is, hogy az egy főre, illetve az egy munkanapra jutó jövedelem-színvonalról függően a jelenlegi 6%-os adókules meghatározott határok között eltérő legyen.

Ez egy olyan differenciált jövedelemadót igényel, amelyben a szövetkezeti összes személyes jövedelem-tömeget attól függően terheli eltérő kules, hogy az egységnyi jövedelem (napi vagy egy főre jutó) hogyan változik. Természetesen az adókulesok megállapításánál különböző megfontolások vehetők figyelembe, de az alkalmazandó skálát erősen befolyásolja a meglevő adótömeg volumene. Ez az adórendszer, miután a differenciálás után a földadó változatlan, megfelelőképpen ösztönöz a minél jobb földkihasználásra, illetőleg pótlólagos ráfordításra. A mozgó jövedelemadókules, legalábbis a felső határig, a foglalkoztatottság és az egy napra jutó átlagjövedelem növekedési ütemétől függően differenciált adóterheket alakít ki.

Az előbbi alternatívák helyett az adótömeg elosztható úgy is, hogy kizárólag két alapvető termelési tényező: a föld árK-értéke és a lekötött álló- és forgóeszközök (vagy azok bizonyos csoportja) legyenek figyelembe véve az adóterhek átrendezésénél. Ez olyan adórendszert jelent, amelyben egy-egy gazdaság adóterhe az átlagos aranykorona-érték és a termelésben lekötött eszközök pl. kettő vagy három ezrelékes szorzatában fejeződné ki. Ez az adórendszer az indulás időpontjában attól függően differenciálná az adóterheket, hogy a különböző földminőségeken milyen tömegű működő eszköz van. Ugyanakkor az elkövetkezendő időszak eszközbefektetésétől is megkövetelné az indulás időszakában meglevő minimális hatékonyságot, ezzel befolyásolná az üzemi döntéseket és rangsorolná a fejlesztést az egyes földminőségeken.* A jobb minőségű földektől magasabb hatékonyságú eszközbefektetést, a rosszabb minőségű földektől alacsonyabb hatékonyságú eszközbefektetést várna el.

Bármely változatú — a jelenlegi adóterhek tömegére épülő — adó-

* Ezzel az adótipussal szemben ténylegesen felvethető, hogy a felhalmozással szemben egy ellenérdekeltséget kelthet közgazdasági impulzusában. Ez azonban egyrészt feltevés, és a mértéktől függően helyes vagy helytelen impulzust jelentene, másrészt az időlegesen nyújtott adókedvezménnyel is ellensúlyozható lenne.

rendszer esetében szükség van a mezőgazdasági termelőszövetkezetek adóztatásában *egy olyan adótipusra*, amely megfelelő terelő-hatást fejt ki a felhalmozási tevékenység felé, és csak *meghatározott mértékkel engedi adómentesen emelkedni a személyi jövedelmeket*. Joggal felmerülhet azonban az a kérdés, hogy miért csak a személyi jövedelmek növekedésének szabályozására irányuljon ez a befolyásolás, és miért nem lehet a fejlesztési célú jövedelmek adóztatását is az új konstrukcióban megvalósítani.

Nyilvánvaló, hogy a jövedelemszabályozási rendszer általában, de konkrétan a szövetkezeti adórendszer is meghatározott gazdaságpolitikai célokat kíván elősegíteni, és ezen keresztül teremti meg a terv és a jövedelemszabályozás egységét.

A termelőszövetkezeti gazdálkodásban azért indokolt a fejlesztési célú jövedelemfelhasználás adómentessége, mert még így is jelentős mértékű állami támogatás szükséges a tervben foglalt vállalati beruházások megvalósításához. Ezek a beruházások olyan termelőkapacitások: állatférőhelyek, gépek és telkesítések, telepítések létrehozását jelentik, amelyek a mezőgazdasági termelés mennyiségi és minőségi növelését biztosítják a terv-időszakban előrebecsült fejlődési ütemnek megfelelően. Amennyiben a saját forrásokat mérsékelnénk a fejlesztési célú jövedelmek adóztatásán keresztül, más úton, a támogatásokon keresztül volna szükséges a beruházások forrásait megteremteni. Ugyanakkor a jelenlegi beruházási támogatási sáv is eléggé magas, így ilyen esetben (azaz a tervhez képest jelentkező forrástöbblet esetén) helyesebb lenne helyett vállalati forrásokból nagyobb hányadban finanszírozni a beruházásokat. Ilyen körülmények között semmi sem indokolja a fejlesztési célú jövedelemfelhasználás bármiféle direkt adóztatását.

A személyi jövedelmek növekedésének befolyásolása

A személyi jövedelmek növekedésének befolyásolása azonban a mezőgazdasági termelőszövetkezeti adórendszerben nem könnyű feladat. Ugyanis nagyon eltérőek a lehetőségek a jövedelmek növelésében, attól függően, hogy egy adott gazdaság már az eddigi fejlődés folyamán milyen színvonalat ért el. Ez nemcsak a termelés területegységre jutó mennyiségében fejezhető ki, hanem számos más mutatóban is.

Azonos feltételeket teremteni a jövedelmek növekedésében a különböző színvonalú termelőszövetkezetek között úgy lehetséges, ha a ma alacsony jövedelmi színvonalon levők a személyi jövedelmek növelésére nagyobb lehetőségeket, a gyorsabb ütemű növekedéshez megfelelő adómentességet kaphatnak, amíg a magasabb jövedelmi színvonalú szövetkezeteknél a további jövedelemnöveléshez nagyobb adóterhet fűzne az adórendszer. A növekedés differenciált megvalósulására utal az 5. táblázat, amely azt mutatja, hogy az 1968. évi 2840 szövetkezet hogyan oszlott meg a napi jövedelemszínvonal szerint attól függően, hogy a napi jövedelem változása 1964 és 1968 között stagnáló, változó, vagy tartósan javuló volt-e.

5. táblázat

A SZEMÉLYES JÖVEDELEM NÖVEKEDÉSI ÜTEME ÉS NAGYSÁGA
A JÖVEDELEM BIZTONSÁGA ÉS DIFFERENCIÁLTSÁGA FÜGGVÉNYÉBEN
(1964—1968. évek)

Jövedelembiztonság	Alacsony	Közepes	Magas	Összes termelő- szövetkezetben
	napi munkajövedelmű termelőszövetkezetben			
Stagnáló Váltakozó Javuló Átlagosan	A napi jövedelem növekedése a 4 év alatt, Ft			
	1	3	9	5
	10	19	33	18
	24	30	42	42
	15	23	36	23
	A napi jövedelem 1968-ban, Ft			
	64	83	113	85
	62	83	114	79
	64	85	114	89
Átlagosan	63	84	114	84

Forrás: A személyi jövedelem növekedésének jellemzői a termelőszövetkezeti közös gazdaságokban. KSH, 1970. június.

Az 5. táblázat többek között arra is rámutat, hogy a napi jövedelem növekedése négy év alatt leginkább a már magas szintet elért szövetkezeteknél következett be, az arra rászorulóknál sokkal kevésbé. Ez egyben arra is figyelmeztet, hogy amennyiben nem változik a jövedelemszabályozás rendszere, sokkal inkább a már jelenleg kedvező színvonalat elért szövetkezeteknél gyorsul meg a jövedelmek növekedése. Mindez azt igényli, hogy lényegesen eltérő legyen az adóterhe a jövedelemnövekedés ütemének a különböző szövetkezetek csoportjaiban, attól függően, hogy az egy napra, illetőleg az egy foglalkoztatottra jutó átlagjövedelem milyen szintet ért el.

Az előbbi csoportosításban vizsgálva az éves átlagjövedelmek (átlagkeresetek) alakulását, a differenciáltságot a 6. táblázat szemlélteti.

A 6. táblázat adatai 1976 ezer főre számított átlagok, amelyek tartalmaznak a közös gazdaságok mintegy 350 000 fős nyugdíjas és járadékos korú dolgozó tagjait is, akiknek a foglalkoztatottsága, s ennek következtében az egy főre jutó jövedelem átlaga az átlagos színvonalnak csak mintegy harmadát éri el. Ezt figyelembe véve, a munkaképes korú foglalkoz-

6. táblázat

AZ ÉVES ÁTLAGKERESÉT ALAKULÁSA A JÖVEDELEM BIZTONSÁGA
ÉS DIFFERENCIÁLTSÁGA FÜGGVÉNYÉBEN

Jövedelem- biztonság	Alacsony		Közepes		Magas		Összes ter- melőszövet- kezetben	
	napl munkajövedelmű termelőszövetkezetekben							
	Ft	%	Ft	%	Ft	%	Ft	%
Stagnáló Változó Javuló Átlagosan	Az éves átlagkereset (1000 Ft) és a szövetkezeti átlag százalékában							
	11,7	78,5	15,2	102,0	19,7	132,2	15,6	104,6
	10,9	73,1	14,5	97,3	19,4	130,2	13,0	87,0
	10,9	73,1	15,0	100,6	21,0	140,9	15,0	100,6
	10,9	73,1	14,8	99,3	20,4	136,9	14,9	100,0

Forrás: A személyi jövedelem növekedésének jellemzői a termelőszövetkezeti közös gazdaságokban KSH, 1970. június.

tatott tagok és alkalmazottak tényleges átlagjövedelme lényegesen magasabb. Ezért amikor a jövedelmek növekedésének adómentes sávjait határozzuk meg, akkor a létszámtól és ennek jövedelemtömegétől el kell tekintenünk, mert ezeknek a dolgozóknak sokkal inkább nem a közösen végzett munkán keresztül, hanem a szociális juttatások révén indokolt segíteni.

Valószínűnek látszik tehát, hogy mintegy évi 16 000 forintos egy főre jutó jövedelemhatárig lesz indokolt az évi növekményt adómentesíteni, az ettől felfelé kialakuló átlagjövedelmeknél pedig a növekedés ütemétől és az egy főre jutó színvonalától függően differenciált adókulcsokat indokolt alkalmazni a növekményre vonatkozóan.

A normatív jövedelemelvonási rendszerre vonatkozó számítások

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek normatív jövedelemelvonási rendszerére nézve — az 1969. évi mérlegbeszámolóik alapján, különböző változatok szerint — számítások készültek. Ezek feltételezték a földadó- és jövedelemadó-rendszer differenciálását, valamint a jelenlegi föld- és jövedelemadó tömegének a termelésben lekötött álló- és forgóeszközök (állatállomány nélkül) arányában való újraelosztását úgy, hogy ezek értéke 3 ezrelékének az átlagos aranykoronaérték-mutatóval való szorzata szabná meg az egyes üzemek adóterheit.

Az elvégzett számítások eredményeit több jellemző ismerv alapján csoportosították annak érdekében, hogy az egyes rendszerek kihatása több változatban összehasonlítható legyen. A többirányú összefüggések feltárása egyértelműen arra mutat, hogy a jelenlegi adótömeg differenciáltabb el-

osztása megközelítően azonos mértékben megvalósulhat föld- és jövedelemarányosan, illetve föld- és eszközarányosan. A közel azonos eredmények egyben kifejezik azt is, hogy rendkívül szoros összefüggés van a termelésben lekötött eszközök és a képződő jövedelmek között. Szolgáljon az előbbiek bizonyítására a 7. táblázat, amelyben a jelenlegi föld- és jövedelemadót hasonlítjuk össze a differenciált föld- és jövedelemadóval, valamint a föld- és vagyonadóval.

Az előzőkből kitűnik, hogy az egyes kategóriákban a számításba vehető két adórendszer kihatása nagyságrendileg számottevően nem tér el, de ezen belül az első négy kategóriában — az alacsonyabb termelési színvonalon gazdálkodó üzemesoportokban — a föld- és vagyonadó kevésbé akceptálja a rosszabb eszközkihasználást, az alacsonyabb színvonalú gazdálkodást. Ebben az üzemesoportban kerekén 1130 termelőszövetkezet van, ezeknek tehát az adóterhe alacsonyabb lesz a differenciált föld- és jövedelemadó szerinti adórendszerben, mert a termelésben lekötött jelenlegi eszközállományuk felhasználása kevésbé kielégítő. Ezt a körülményt a differenciált föld- és jövedelemadó-kulcsok jobban figyelembe veszik. Ez azonban közgazdaságilag nem túlzottan előnye a differenciált föld- és jövedelemadórendszernek, mert ez arra is rámutat, hogy relatíve alacsonyabb követel-

7. táblázat

A DIFFERENCIÁLT FÖLD- ÉS JÖVEDELEMADÓ, VALAMINT A FÖLD- ÉS VAGYONADÓ ALAKULÁSA A KÜLÖNBÖZŐ TERMELÉSI SZÍNVONALÚ TERMELŐSZÖVETKEZETEK CSOPORTJAIBAN

A termelési érték nagysága szerinti kategóriák határértékei (Ft)	Az egyes termelési színvonal szerinti kategóriákba sorolt termelőszövetkezetekben a								
	jelenlegi föld- és jövedelemadó			differenciált föld- és jövedelemadó			föld- és vagyonadó		
	összege (1000 Ft)	1 kh-ra jutó Ft össze-sen	az átlag %-ában	összege (1000 Ft)	1 kh-ra jutó Ft össze-sen	az átlag %-ában	összege (1000 Ft)	1 kh-ra jutó Ft össze-sen	az átlag %-ában
2500 alatt	99 410	108	40	64 211	70	24	87 750	95	31
2501—3000	112 042	160	59	83 976	120	42	106 539	152	49
3001—3500	144 035	188	69	121 965	159	55	141 828	185	61
3501—4000	197 225	220	81	175 752	196	68	200 418	228	75
4001—4500	218 876	247	91	208 358	235	82	225 957	255	84
4501—5500	405 264	291	107	421 284	302	105	442 050	217	104
5501—6500	338 355	344	127	367 349	373	130	377 166	383	125
6501—7500	282 156	402	148	332 079	473	165	335 403	478	157
7501—8500	183 133	432	159	225 224	532	185	224 886	531	174
8500 felett	244 808	445	164	364 089	662	230	369 933	673	221
Összesen	2 225 304	271	100	2 361 287	287	100	2 511 930	305	100

ményt csoport

Az el natívaja terheket eredmén szövetke dításoka a jöved üzemeko ság irán az átlag függően ösztönz ben, és erre. Ter nek, egy Össz két adó elvonásn eredmén

Nem kezeti a további gazdaság Ebben m rendszer új alapo

Автор дохода сел мирование формы ясн шествный логов не п можно бы вень налог ходящегос лотои кроп ренты.

Als E Die, seit d einmütig, e schnellen l hat festges teaurüstun in entspre

ményt fűz a pótlólagos ráfordításokhoz, a kevésbé hatékonyabb üzemszempontokban, mint a magasabb színvonalú termelést folytató üzemenél.

Az elmondottak ellenére azt állíthatjuk, hogy a két adórendszer alternatívája az induló helyzetben csaknem azonos módon differenciálja az adóterheket az üzemek különböző csoportjaiban és hatását tekintve azonos eredményre vezet. A jövőt illetően azonban különböző hatást fejtenek ki a szövetkezeti gazdálkodásra. Ugyanis amennyiben a pótlólagos eszközráfordításokat nem terheli normatív jövedelemelvonás, változatlanul nem lesz a jövedelemszabályozásnak olyan eleme, amely a mezőgazdasági nagyüzemeket fokozottabban befolyásolná fejlesztési döntéseikben, a hatékonyság irányában és visszatartaná meggondolatlan beruházásoktól. Ha viszont az átlagjövedelmek, pontosabban az egy napra jutó jövedelem alakulásától függően differenciálódik a jövedelem-adókulcs, a termelőszövetkezetek ösztönözöttek lesznek a foglalkoztatás bővítésében, a munkanapok növelésében, és az adószínvonal változatlanul tartása érdekében törekedni fognak erre. Természetesen mindezek a hatások csak tendencia-jelleggel érvényesülnek, egyéb más determináló tényezők ezeket semlegesítik, sőt keresztezhetik.

Összességében tehát úgy tűnik, hogy a IV. ötéves terv időszakára mindkét adóváltozat meghozza a kívánt eredményt, és a tisztajövedelemelvonásnak a földhöz és a személyi jövedelemhez való kapcsolása is kielégítő eredményt hozhat.

Nem zárható le azonban a IV. ötéves terv időszakára a termelőszövetkezeti adórendszer elvi és gyakorlati megoldásainak vizsgálata, és ebben további viták és kutatások szükségesek annak érdekében, hogy a mezőgazdasági adórendszer hosszabb időszakra szóló elemei kialakuljanak. Ebben minden bizonnyal jelentős segítséget nyújt majd a földértékelési rendszer előttünk levő munkáinak elvégzése és a földminősítés és értékelés új alapokra történő helyezése is.

Автор в своей статье занимается актуальными вопросами системы регулирования дохода сельскохозяйственных производственных кооперативов. Коротко обзревает формирование системы налогов кооперативов. Опыты полученные со времени введения реформы ясно указывают на то, что система налогов кооперативов помогла развитию общественных хозяйств в быстром темпе. Определяет, что в настоящее время система налогов не принимает во внимание обеспеченность средствами, хотя на основании этого можно было бы соответственным образом влиять против дифференциации. Так как уровень налога кооперативов можно дифференцировать на основании личного дохода, приходящегося на использование живого труда, и качества земли, основывающегося на золотой кроне, то эти два фактора могут быть приняты для отвлечения дифференциальной ренты.

Als Erstes wurde ein kurzer Überblick der Steuersystemgestaltung gegeben. Die, seit der Einführung der neuen Wirtschaftsreform gemachten Erfahrungen zeigen einmütig, dass das genossenschaftliche Besteuerungssystem in wesentlicher Weise zur schnellen Entwicklung der gemeinsamen Wirtschaften beigetragen hat. Der Verfasser hat festgestellt, dass das jetzige Steuersystem unter den Produktionsfaktoren die Geräteausrüstung noch nicht berücksichtigt, was aber aus dieser Grundlage ausgehend, man in entsprechender Weise gegen die Differenzierung wirken könnte. Nachdem die Dif-

ferenzierung des produktionsgenossenschaftlichen Steuer- niveaus aus den lebendigen Arbeitskraftaufwand entstammten persönlichen Einkünften und aus der, im Goldkronenwert ausgedrückter Bodenqualität beruht, so können auch bei diesen Faktoren zur Entziehung der Differenzialrente dienen.

Actual problems of income regulation system for the co-operative farms are treated by the author in his paper. The development of co-operative taxation system is shortly outlined. Experiences gained since the introduction of the reform uniformly show that co-operative taxation system represents considerable contribution to the rapid development of the collective farms. It is established that present taxation system does not take into account supply of means among the factors of production although that would be an efficient defense against differentiation. Since the taxation level of the single co-operative farms would be differentiated on the basis of personal income per labour force used and of land quality expressed in AK (Golden Crown) value, these two factors could also be accepted as means for levying differential rent.

Bíró József:

A magyar külkereskedelmi politika

(A külkereskedelem fejlődése és szerepe a népgazdaságban)

A magyar külkereskedelmi miniszter ebben a könyvében áttekintést ad Magyarország külkereskedelmi politikájáról. A könyvet különösen időszervi teszi, hogy a külkereskedelem szerepe a népgazdaságban az új gazdasági mechanizmus következtében megnőtt. A külkereskedelemmel nemcsak külkereskedelmi és külkereskedelmi joggal felruházott vállalatok foglalkoznak, hanem a termelő vállalatok is egyre növekvő számban.

A könyv előbb rövid visszapillantást nyújt a magyar szocialista külkereskedelem fejlődésének főbb szakaszaira, majd bemutatja a néhány évvel ezelőtt

fellendült aktív magyar külkereskedelmi politika jellemzőit és feladatait a szocialista országokkal, a fejlett tőkés-országokkal és a fejlődő országokkal való kapcsolatokban egyaránt.

Részletesen szól a külkereskedelmi mechanizmus reformjáról, a gazdasági szabályozó eszközök alkalmazásáról, a viszonylati irányítás módjairól, a külkereskedelmi vállalatok belföldi szerződéses kapcsolatairól, a nemzetközi gazdasági, külkereskedelmi kapcsolatok új modelljeiről, a marketing fontosságáról, mindazokról az új követelményekről, amelyeket a világgazdaság állandó és rohamos fejlődése külkereskedelmünkkel szemben támaszt.

A jelen feladatain túlmenően a szerző felvázolja külkereskedelmi politikánk perspektíváit, s a közeljövőben megvalósítandó feladatokat is. (292 oldal, kötve 38 Ft.)

A Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
és a Kossuth Könyvkiadó
közös kiadványa

A
szer a
feltéte
A
személ
— az a
zolta e
13
vizsgál
egészer
munka
mányoz
bevezet
tekben
kifizete
ményei

A
részarán
a téren
Viz
talmaz

A munka

Viz
ben ura
alapján
kezetek